

УДК 378.147

DOI 10.33514/1694-7851-2024-2/1-22-29

Аманкул кызы Б.

магистрант

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

zeinabaman@mail.ru

Качикеев Т.Ж.

психология илимдеринин кандидаты, доцент

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

turknaz5@mail.ru

ЖОГОРКУ КЛАССТЫН ОКУУЧУЛАРЫНЫН КЕСИПТИК ӨЗҮН-ӨЗҮ АНЫКТООДО ӨЗҮН-ӨЗҮ БААЛООНУН РОЛУ

Аннотация. Макалада инсандын кесиптик өзүнөзү аныктоосунун маңызы ачылат. Өзү өзүн баалоо деңгээли менен инсандык багыттын ортосундагы байланышты аныктоого аракет кылат. Өзүн-өзү баалоо сезимин, анын толуктугун жана адекваттуулугун калыптандыруу кесиптик багыттын милдеттеринин бири экендиги көрсөтүлөт. Өзүн – өзү таануу, алардын мүмкүнчүлүктөрүн текшерүү объективдүү өзүн-өзү баалоону калыптандырууга жардам берери аныкталды.

Макалада кесип тандоонун ийгилиги өзүн-өзү баалоо деңгээлине көз карандылыгы ачыкталып, адекваттуу өзүн-өзү баалоо сезимине ээ окуучу өзүнүн окуудагы жетишкендиктерин жана ийгиликтерин, жөндөмдөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн салыштырып, туура чечимге келери, ал эми өзүн төмөн баалоо кесипти туура тандоого терс таасирин тийгизип, кесип тандоодо кыйынчылыктарга дуушарланууга алып келери ачып берилди.

Кесиптик өзүн-өзү аныктоо аспектисинде, өзүн-өзү баалоо-бул адам өзүн кесипкөй адам катары көрүп, баалап, болжолдонгон же өздөштүрүлгөн кесипте өзүнүн жөндөмдөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн баалайт.

Е. А. Климов "кесиптик өзүн-өзү аныктоо психологиясы " аттуу илимий эмгегинде кесип тандоодо өзүн-өзү баалоо деңгээлин изилдеген жана кесиптик өзүн-өзү аныктоонун көйгөйлүү кырдаалдары инсандардын өзүн-өзү баалоо деңгээлдерине жараша ар түрдүү типологияга ээ болорун аныктаган.

Макаланын аягында мектептеги жогорку класстардын окуучуларынын сурамжылоосунун жыйынтыктары талданды.

Негизги сөздөр: инсан, өзүн – өзү таануу, кесиптик өзүн-өзү аныктоо, өзүн-өзү баалоо, өзүн төмөн баалоо, өзүн жогору баалоо, тенденциялар, кесиптик план, кесипке багыт берүү, жеке мамиле, сурамжылоо.

Аманкул кызы Б.

магистрант

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

zeinabaman@mail.ru

Качикеев Т.Ж.

кандидат психологических наук, доцент
Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева
г. Бишкек
turknaz5@mail.ru

РОЛЬ САМООЦЕНКИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ САМООПРЕДЕЛЕНИИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ

Аннотация. В статье раскрывается сущность профессионального самоопределения личности. Пытается определить взаимосвязь между уровнем самооценки и ориентацией личности. Показано, что формирование чувства собственного достоинства, его полноты и адекватности является одной из задач профессиональной ориентации. Было обнаружено, что самопознание, проверка своих способностей, помогает формировать объективную самооценку.

В статье выявлено, что успешность выбора профессии зависит от уровня развития самооценки личности, причем студент с адекватным чувством собственного достоинства и самооценки сопоставляет свои академические достижения и успехи, способности и возможности и принимает правильное решение при выборе профессии, а низкая самооценка отрицательно влияет на правильный выбор профессии и приведет к затруднениям различного характера.

В аспекте профессионального самоопределения самооценка — это то, как человек воспринимает и оценивает свои способности и возможности в предлагаемой или осваиваемой профессии.

Э. А. Климов в своей научной работе «Психология профессионального самоопределения» исследовал влияние уровня самооценки на выбор профессии и определил, что возникновение проблемных ситуаций при профессиональном самоопределении имеют различную типологию в зависимости от уровня самооценки личности.

В конце статьи были проанализированы результаты анкетирования старшеклассников.

Ключевые слова: личность, самопознание, профессиональное самоопределение, самооценка, низкая самооценка, высокая самооценка, тенденции, профессиональный план, карьерная ориентация, личностное отношение, опрос.

Amankul kyzy B.

graduate student
Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.
zeinabaman@mail.ru

Kachiceev T.J.

candidate of psychological sciences, associate professor
Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.
turknaz5@mail.ru

THE ROLE OF SELF-ESTEEM IN THE PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Annotation. The article reveals the essence of professional self-determination of an individual. He tries to determine the relationship between the level of self-esteem and personality orientation. It is shown that the formation of self-esteem, its completeness and adequacy is one of the tasks of professional orientation. It has been found that self-knowledge, testing one's abilities, helps to form an objective self-esteem.

The article reveals that the success of choosing a profession depends on the level of development of a person's self-esteem, and a student with an adequate sense of self-esteem and self-esteem compares his academic achievements and successes, abilities and opportunities and makes the right decision when choosing a profession, and low self-esteem negatively affects the right choice profession and will lead to difficulties of various kinds.

In the aspect of professional self-determination, self-esteem is how a person perceives and evaluates his abilities and capabilities in the proposed or mastered profession.

E. A. Klimov in his scientific work "Psychology of Professional Self-Determination" examined the influence of the level of self-esteem on the choice of profession and determined that the emergence of problematic situations in professional self-determination have a different typology depending on the level of self-esteem of the individual.

At the end of the article, the results of a survey of high school students were analyzed.

Keywords: personality, self-knowledge, professional self-determination, self-esteem, low self-esteem, high self-esteem, trends, professional plan, career orientation, personal attitude, survey.

Адамдын кесиптик өзүн-өзү аныктоосу-бул адамдын жашоосундагы маанилүү этапты козгогон татаал жана узак процесс. Анын натыйжалуулугу адамдын психологиялык жөндөмдөрүнүн кесиптик иштин мазмунуна жана талаптарына ылайык келүү даражасы, ошондой эле адамдын кесиптик карьерасын уюштурууга байланыштуу өзгөрүп жаткан социалдык-экономикалык шарттарга ылайыктуулугунун калыптанышы менен аныкталат.

Кесиптик билим берүү кесиптик багыт берүү менен тыгыз байланышта. Адамдын кесиптик жана эмгек чөйрөсүнө болгон фундаменталдык мамилелеринин тугумун калыптандыруунун, руханий жана физикалык мүмкүнчүлүктөрдү өнүктүрүүнү ишке ашыруу кесиптик багыт берүү аркылуу аныкталат.

Жогорку класстын окуучуларынын өзүн-өзү баалоосунун кесиптик өзүн-өзү аныктоого тийгизген таасири көйгөйү азыркы мезгилде өзгөчө актуалдуулукка ээ болду, анткени өзүн-өзү баалоо кесип тандоодо жеке мамилени ишке ашыруунун зарыл шарттарынын бири болуп саналат.

Туура кесип тандоодо окуучуларга жардам берүү, алардын иш-аракеттерин атайын уюштурууну талап кылат, анын ичинде өзү жөнүндө жана кесиптик дүйнө жөнүндө билим алуу, андан кийин өзү жөнүндөгү билимди кесиптик иш-аракет жөнүндөгү билим менен салыштыруу натыйжасында жыйынтыкка келүүсү зарыл.

Кесип тандоодо жеке мамиленин зарыл шарттарынын бири инсандын өзүн-өзү баалоосу болуп саналат. Бул макалада биз өзүн-өзү баалоо сезимин калыптандыруу механизминде кызыкдарбыз, ал өзүн башка адамдар менен салыштыруу, өзүнүн мүмкүнчүлүктөрүн, жетишкендиктерин билүү жана аларды айланадагы адамдардын ийгиликтери жана жетишкендиктери менен салыштыруу аркылуу калыптанат.

Эмне үчүн заманбап адам үчүн кесиптик өзүн-өзү аныктоо ушунчалык маанилүү? Германиянын классикалык философиясынын негиздөөчүсү И Канттын айткандарына кайрылалы "... Жумуш-бул жашоодон ырахат алуунун мыкты жолу...". Дал ушул сүйүктүү

жумуш ар бир адамдын жашоосундагы материалдык жана эмоционалдык канааттануунун ажырагыс бөлүгү. Ошондуктан, жаш муундарды тарбиялоодо алардын кесиптик өзүн-өзү аныктоосуна чоң көңүл буруу керек, анткени бул адамдын коомдогу өзүн-өзү тастыктоосунун негизи болуп саналат [1].

Бул түшүнүктүн ар кандай аныктамалары бар, биз педагогикалык терминологиялык сөздүктө берилген аныктаманы карманабыз "кесиптик өзүн-өзү аныктоо-бул кесип тандоо субъектинин ички ресурстарын жана алардын кесиптин талаптары менен байланышын талдоонун натыйжасында жүзөгө ашырылуучу тандоо" [3]. Бул чечмелөөдө кесип тандоо процессинин кошугу көрүнүп турат: субъекттин позициясы жана тандоо объектинин позициясы. Субъекттин позициясын Панченко Л.Л. "кесиптик ишмердүүлүккө көнүү" окуу куралында ачып берет, анда ал кесиптик өзүн-өзү аныктоо процесси өзүн-өзү билүүнү өнүктүрүүнү, баалуулуктарга багыт берүү системасын түзүүнү, өзүнүн келечегин моделдөөнү, профессионалдык идеалдуу образы түрүндө эталондорду курууну камтыйт деп жазат. Адамдын жеке өзүн-өзү аныктоосу идеалдар, жүрүм-турум нормалары жана иш-аракеттери жөнүндө социалдык жактан иштелип чыккан түшүнүктөрдү өздөштүрүүнүн негизинде ишке ашат [4].

Кесиптик өзүн-өзү аныктоо "кесиптик багыт берүү" түшүнүгү менен тыгыз байланышта башкача айтканда бул жаш муундарды кесип тандоого даярдоо жана социалдык-экономикалык, психологиялык-педагогикалык жана медициналык-физиологиялык маселелердин комплексин чечүү үчүн жооптуу социалдык институттардын илимий ишмердүүлүгүнүн бирдиктүү системасы, мектеп окуучуларында адамдын жеке өзгөчөлүктөрүнө жана коомдун жогорку деңгээлдеги персоналдын квалификациясына ылайык келген талаптарына ылайык кесиптик өзүн-өзү аныктоо.

Кесиптик багыттын изилдөө түрү адамдардын таанып-билүү иш-аракеттерине багытталгандыгын, байкоону, талдоону, иликтөөнү жана чечүүнү жактырарын көрсөтөт.

Кесиптик багыттын социалдык түрү көбүнчө баарлашууга, башка адамдар менен болгон мамилеге багытталган, аялуу, сезимтал, альтруизмге жакын, системалуу ишти жактырбаган, иштин жамааттык мүнөзүн жактырган, коммуникативдик жөндөмгө ээ адамдарды сүрөттөйт.

Кесиптик өзүн-өзү аныктоо процесси өзүн-өзү аңдап билүүнү өнүктүрүүнү, баалуулуктарга багыт берүү системасын иштеп чыгууну, өзүнүн келечегин пландаштырууну, идеалдуу кесиптик образдын көрүнүшүндө стандарттарды түзүүнү камтыйт. Адамдын жеке өзүн-өзү аныктоосу адамдын иш-аракетинин идеалдары жана нормалары жөнүндө социалдык калыптанган түшүнүктөрдү өздөштүрүүнүн негизинде жүзөгө ашырылат. Азыркы учурда, социалдык багыт адамдын кесиптик өзүн-өзү аң-сезимин, кесип тандоосун жана кесиптик өзүн-өзү аныктоону аныктайт [5. 29].

Кесиптик багыттын салттуу түрүнө маалыматты уюштурууга жана көбөйтүүгө, маалыматтарды башкарууга багытталган адамдар кирет. Алар өтө эмоционалдуу, так, педантикалык жана аткаруучу эмес.

Дүйнөнү жана өзүн таанып-билүүнүн өзөгүн салыштыруу процесси түзөт. Ошол эле учурда, өзүн-өзү билбей туруп, өзүн-өзү тарбиялоо программасын туура картага түшүрүү кыйын экендигин белгилей кетүү керек, ошондуктан бул процесс өспүрүм куракта актуалдуу болуп, өзүнө кызыгуу жана өзүнүн өзгөчөлүктөрүн билүү зарылдыгы пайда болуп, өзү жөнүндө ой жүгүртүү практикаланат.

И.Е.Погудинанын ою боюнча жаш кезинде өзүн-өзү баалоо сезими алда канча алаксыткан мүнөздө болот, ал эми өспүрүм кезинде ал башкалардын аларды кандай кабыл алаарына көбүрөөк тынчсызданат. Өзүңдү табуу, өзүң жөнүндө билүү өспүрүмдөр үчүн биринчи орунда турат. Дал ушул мезгилде алардын интеллекти курчап турган дүйнө эмне экенин жана ал кандай болушу керек экенин ойлонууга мүмкүндүк берген өнүгүү деңгээлине жетет..

Кичинекей баланын бул жаңы когнитивдик жөндөмдөрүн ачуу экинчи жагынан, кыздар көбүрөөк ынтымактуу, алар менен байланышкан өзүн-өзү сыйлоо сезимин өрчүтүшөт жана алар бири-бири менен жана сиздин келечектеги кесибиниз менен тыгыз байланышта боло турган келечек жөнүндө ойлонушат [2].

Өзүн-өзү баалоо-бул адамдын аң-сезиминин өзү жана анын иш-аракеттери жөнүндө имиджин калыптандыруу, ошондой эле анын жөндөмдүүлүктөрүн, жөндөмдөрүн, инсандык сапаттарын, артыкчылыктарын жана кемчиликтерин баалоо. С. Л. Рубинштейн мындай деп жазган: "өзүнүн аң-сезиминде чагылдырылган чыныгы инсан өзүн "мен", өзүнүн иш-аракетинин адамы катары билет". Ал адам өзүн, баарынан мурда, өз ишине болгон мамилесинде ачып берет, натыйжада анын коомдук адам катары коом үчүн жасаган иштери менен аныкталат деп айткан. С.Л. Рубинштейндин көз карашы боюнча эмгекке болгон аң-сезимдүү коомдук мамиле инсандын өзүн-өзү аңдап билүүсүнүн өзөгүн түзөт. Биздин күндөрдө да улуу окумуштуунун бул сөзү актуалдуу бойдон калууда.

Өзүн-өзү баалоо көбүнчө инсандын социалдык адаптациясын аныктайт, жүрүм-турумдун жана иштин жөнгө салуучусу болуп саналат. Бул көрсөткүчтүн калыптанышына балага карата көптөгөн объективдүү факторлор – ата-эненин мамилеси, теңтуштарынын арасындагы абалы, педагогдордун мамилеси да таасир этет. Өзү жөнүндө адамдардын пикирин салыштырып, адам өзүн-өзү баалоо сезимин калыптандырат, ал эми адам башында башкаларды баалоону үйрөнүп, андан кийин өзүн өзү баалоону үйрөнөт. Ал эми 14-15 жашка чейин гана өспүрүм өзүн-өзү анализдөө, өзүн-өзү байкоо жана ой жүгүртүү жөндөмдөрүн өздөштүрөт, жетишкен натыйжаларын талдайт жана ошону менен өзүн баалайт. Адамда пайда болгон өзүн-өзү баалоо адекваттуу (адам өзүн туура, объективдүү баалайт) же жетишсиз түрдө жогору же жетишсиз деңгээлде бааланышы мүмкүн. Ал эми бул, өз кезегинде, жеке талаптарын деңгээлине таасир этет. Ал адам издеген жана ага жетүү жагымдуу жана мүмкүн болгон максаттардын кыйынчылык деңгээлин мүнөздөйт [2].

Инсандын кесиптик өзүн – өзү аныктоодо өзүн-өзү баалоо-бул инсандын өзүнө, кесиптин өзгөчөлүгүнө ылайыктуу же туура келбеген мүмкүнчүлүктөрүнө берген баасы. Изилдөөлөр көрсөткөндөй, жогорку класстын окуучулары өз мүмкүнчүлүктөрүн түшүнө турган иш-аракетти тандап алууну көздөшөт [3].

Учурдагы өзүн-өзү баалоо айырмачылыктары негизинен анын мазмун компоненттерине байланыштуу. Кээ бир адамдар өздөрү жөнүндө көбүрөөк билишет, башкалары азыраак; айрым инсандык сапаттар, учурда маанилүү болгон жөндөмдөр бааланат жана талданат, башкалары орунсуз болгондуктан адам тарабынан бааланбайт (бирок аларды бир катар параметрлер боюнча баалоого болот). Мындай инсандык сапаттар бар, алар өзүнө аң-сезим жана өзүн-өзү баалоо чөйрөсүн камтыбайт, адам жөн гана бир катар параметрлер боюнча өзүн баалай албайт.

Кесиптик келечеги үчүн тынчсызданган, кесиптик окуу жайына барууну көздөгөн же жумуш учурунда кесипке ээ болууну каалаган жаштар кесиптик сапаттарын баалоого салыштырмалуу инсандык сапаттарын баалоодо өнүгүү деңгээли жогору.

Кесипке өзүн-өзү аныктоого байланыштуу дагы бир жагдай - окуу мотивациясынын өзгөрүшү. Башкаруу ишмердүүлүгү педагогикалык жана кесиптик деп аталган жогорку класстын окуучулары окуусун келечектеги кесиптик ишмердүүлүктүн зарыл негизи, шарты катары талдай башташат. Биринчи кезекте, алар келечекте пайдалуу боло турган предметтерге жана темаларга кызыгышат. Алсак, келечекте врач болсом дегендер физика, химия, биология сабактарын кызыгып окушат.

Кесиптик өзүн-өзү аныктоо аспектисинде, өзүн-өзү баалоо-бул адам өзүн кесипкөй адам катары көрүп, баалап, болжолдонгон же өздөштүрүлгөн кесипте өзүнүн жөндөмдөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн баалайт. Адекваттуу өзүн-өзү баалоо сезимин калыптандыруу, ошондой эле өспүрүм өзүн, жетишкендиктерин жана ийгиликтерин, жөндөмдөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн жакын адамдары: ата-энелери, теңтуштары жана камкорчулары ага кандай мамиле жасаарын салыштырган инсандар аралык өз ара аракеттенүү аркылуу ишке ашат.

Е. А. Климов" кесиптик өзүн-өзү аныктоо психологиясы " аттуу илимий эмгегинде кесип тандоодо өзүн-өзү баалоо деңгээлин изилдеген жана кесиптик өзүн-өзү аныктоонун көйгөйлүү кырдаалдарынын төмөнкү типологиясын сунуш кылган:

"өзүн төмөн баалоо, начар мүнөз, кесиптик планды түзүүдө кыйынчылыктар, өзүндө кесиптик маанилүү сапаттарды баса белгилей албоо;

өзүн төмөн баалоо, начар тенденциялар, кесиптик планды түзүүдө кыйынчылыктар;

өзүн төмөн баалоо, жандуу кызыкчылыктар, кесиптик план түзүүдөгү кыйынчылыктар, өзүнө болгон жогорку талаптар;

өзүн жогору баалоо, начар мүнөздөр, кесиптик планды түзүүдө кыйынчылыктар, материалдык статуска багыт алуу;

өзүн жогору баалоо, айтылган тенденциялар, кесиптик план түзүүдөгү кыйынчылыктар, каалаган кесип менен аны өздөштүрүү мүмкүнчүлүгүнүн ортосундагы конфликт " [5].

Өзүн төмөн баалоонун натыйжасында кесиптик тандоодо кыйынчылыктарга туш болгон студент менен ишгөө үчүн, жогорку класстын окуучусунун талаптарына ылайык кесиптик планды иштеп чыгуудан турган инсанга багытталган мамилени уюштуруу керек. Жеке мамиле инсандын конкреттүү мүнөздөмөлөрүнө тарбиялык таасир көрсөтүүгө мүмкүндүк берет. Буга окуучу менен кесипке багыт берүүчү ишти уюштурган адиске жардам берүү, индивидуалдуулукту түшүнүү, алардын жүрүм-турумун жана эмоцияларын башкарууну үйрөнүү, күчтүү жактарын адекваттуу баалоо жана алсыз жактарын оңдоо, жеке жана социалдык жактан алгылыктуу жүрүм-турумду практикалоо кирет.

Кесип тандоонун ийгилиги өзүн-өзү баалоо деңгээлинен көз каранды: талаптын деңгээлин кайра баалоодо тандалган кесип акыры көңүлдү калтырат; өзүн төмөн баалоо кесип тандоого жана инсандык өнүгүүгө терс таасирин тийгизет. Бирок өспүрүмдөр кесип тандоодо өзүн-өзү баалоонун ролун анча билишпейт жана көбү кесипти интуитивдик, үстүртөн же ата-энесинин пикирине толук ишенишет.

Өзүн-өзү баалоо деңгээлин аныктоо үчүн Г.Н.Казанцева тести көп колдонулат. Методика колдонууга оңой, 20 билдирүүнү камтыйт, аларга жооптун үч вариантын берүү сунушталат: "ооба", "жок", "билбейм".

1. Мен көбүнчө иштеримде ийгиликке жетем деп ишенем.
2. Мен көбүнчө депрессиялык маанайдамын.
3. Көпчүлүк жигиттер мени менен кеңешишет (эсептешет).
4. Мен өзүмө ишенбей жатам.

5. Мен айланамдагы адамдардын көпчүлүгүндөй жөндөмдүү жана тапкычтык менен иштейм (класстагы балдар).
6. Кээде өзүмдү эч кимге кереги жоктой сезем.
7. Мен бардыгын жакшы жасайм (кандай гана болбосун).
8. Мен келечекте (мектептен кийин) эч нерсеге жетише албайм деп ойлойм.
9. Кандай болбосун, мен өзүмдү туура деп эсептейм.
10. Мен муну көп жасайм, кийин өкүнөм.
11. Мен тааныган бирөөнүн ийгиликтерин билгенде, мен аны өзүмдүн жеңилүүмдөй сезем.
12. Башкалар мени соттой карап жаткандай сезилет.
13. Мүмкүн болгон ийгиликсиздиктер мени аз тынчсыздандырат.
14. Тапшырмаларды же жумуштарды ийгиликтүү аткаруу үчүн мага ар кандай тоскоолдуктар тоскоол болуп жаткандай сезилет.
15. Мен буга чейин кылганыма сейрек өкүнөм.
16. Мени курчап турган адамдар өзүмө караганда алда канча жагымдуу.
17. Мен дайыма бирөөгө муктажмын деп ойлойм.
18. Мен башкаларга караганда алда канча жаман иш кылып жатам деп ойлойм.
19. Мен бактысыз эмес, көбүнчө бактылуу болом.
20. Мен дайыма бир нерседен корком.

Натыйжаларды ишпетүү. Өзүн – өзү сыйлоонун жалпы деңгээлин так сандардагы "Ооба" жоопторун санап, андан кийин жуп сандарда билүүгө болот. Биринчи суммадан экинчиси алынат. Натыйжа-10дон +10го чейин болушу мүмкүн. - 10дон-4кө чейинки маани өзүн төмөн баалоону билдирет; - 3төн 3кө чейин өзүн-өзү баалоо орточо; +4төн +10го чейинки жыйынтык өзүн-өзү жогору баалоону көрсөтөт.

Өзүн-өзү баалоо деңгээлин жана анын кесиптик өзүн-өзү аныктоого тийгизген таасирин аныктоо максатында Ош шаарынын 9-11-классынын окуучуларынын арасында сурамжылоо жүргүзүлдү. Жалпысынан 60 окуучу суроолорго жооп беришти. Шаардык мектептердин окуучулары төмөнкү жыйынтыктарды көрсөтүшү-60 % (орто деңгээл), 33 % (жогорку деңгээл), 7% (ортодон төмөн). Бул учурда, мектеп окуучуларынын болжол менен бирдей катышы жогорку окуу жайларына өтүүгө умтулат. Бирок, мектеп окуучулары тандалган кароо боюнча ар кандай жогорку окуу жайларына кабыл алуу мүмкүнчүлүктөрү жөнүндө көбүрөөк билишет.

Ошентип, өзүн-өзү баалоо сезимин, анын толуктугун жана адекваттуулугун калыптандыруу кесиптик багыттын милдеттеринин бири болуп саналат. Экинчи жагынан, студенттерди кесипке багыттоочу билимдин керектүү көлөмү менен жабдуу, адамды эмгек субъектиси катары изилдөөгө жана түшүнүүгө болгон кызыгууну активдештирүү, өзүн – өзү таануу жана алардын мүмкүнчүлүктөрүн текшерүү объективдүү өзүн-өзү баалоону калыптандырууга жардам берет.

Адабияттар:

1. Беседина, И.И. Технологии профориентационной работы в общеобразовательных учебных заведениях: метод. пособие / И.И. Беседина – эл. ресурс. – [<http://window.edu.ru>]. –
2. Погудина, И. Е. Становление самооценки в подростковом возрасте как объект психологического сопровождения: статья / И.Е. Погудина // Психолого-

- педагогическое сопровождение образовательного процесса: Теория и практика. региональный сборник научных трудов. 3 выпуск: эл. ресурс. – [<http://www.egpu.ru/>]
3. Педагогический терминологический словарь: эл. ресурс. – [http://pedagogical_dictionary.academic.ru]
 4. Панченко, Л. Л. Адаптация к профессиональной деятельности: учеб. пособие Л.Л. Панченко – Владивосток: Мор. гос. унт, 2006. – С 35.
 5. Климов, Е.А. Как выбрать профессию/Е.А. Климов. – М., – 1984. – С.160.